

BOSHLANG‘ICH TA‘LIM JARAYONIDA SUN‘IY INTELEKT VA ZAMONAVIY TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI

Sotiboldiyeva Zulayho Murodjon qizi

Namangan Davlat pedagogika instituti

„Ta‘lim tarbiya nazariyasi va metodikasi“ (Boshlang‘ich ta‘lim)

yo‘nalishi 1-kurs magistranti

E-mail: zulayhosotiboldiyeva@gmail.com

[Tel:+99850-370-98-18](tel:+99850-370-98-18)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23254127>

Annotatsiya: Maqolada boshlang‘ich ta‘lim jarayonida sun‘iy intellekt va zamonaviy texnologiyalardan samarali va maqsadli foydalanish masalalari yoritilgan. Texnologiyaning rivojlanish bosqichlari. Zamonaviy texnologiyalardan ta‘lim jarayonida qanday ishlatish haqida o‘quvchilarda ko‘nikma hosil qilish. Sun‘iy intellekt platformalari haqida ma‘lumot. An‘anaviy ta‘lim va sun‘iy intellektidan birgalikda foydalanish haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: Sun‘iy intellekt, boshlang‘ich ta‘lim, zamonaviy texnologiyalar, raqamli ta‘lim, ta‘lim platformalari, interaktiv ta‘lim, masofaviy ta‘lim, an‘anaviy ta‘lim, raqamli texnologiyalar, o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalari, ta‘lim jarayoni, ta‘limiy o‘yinlar.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы правильного и эффективного использования искусственного интеллекта и современных технологий в начальном образовании. Освещаются основные этапы развития технологий, а также цели и способы использования современных технологий в образовательном процессе. Особое внимание уделяется формированию у учащихся навыков правильного и осознанного использования современных технологий. Представлена информация о платформах искусственного интеллекта и образовательных платформах. Также рассматриваются вопросы совместного использования традиционного образования и искусственного интеллекта в образовательном процессе.

Ключевые слова: искусственный интеллект, начальное образование, современные технологии, цифровое образование, образовательные платформы, интерактивное обучение, дистанционное обучение, традиционное образование, цифровые технологии, знания и навыки учащихся, образовательный процесс, образовательные игры.

Abstract: The article examines the proper and effective use of artificial intelligence and modern technologies in primary education. It discusses the main stages of technological development, as well as the purposes and methods of using modern technologies in the educational process. Particular attention is paid to developing students' skills in using modern technologies correctly and consciously. The article provides information about artificial intelligence platforms and educational platforms. It also discusses the integration of traditional education and artificial intelligence in the educational process.

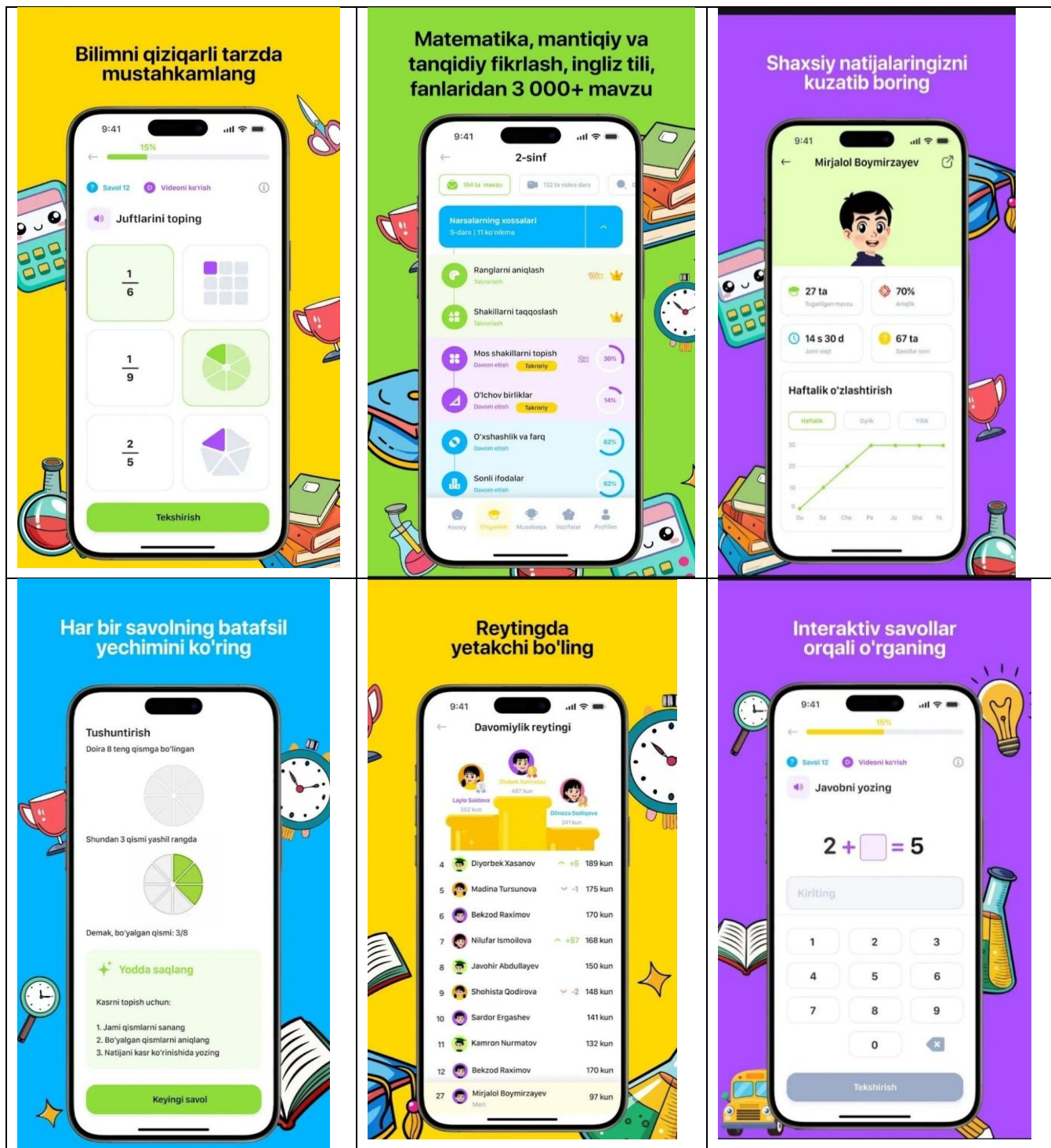
Keywords: artificial intelligence, primary education, modern technologies, digital education, educational platforms, interactive learning, distance learning, traditional education, digital technologies, students' knowledge and skills, educational process, educational games.

Kirish: O‘zbekistonda sun‘iy intellekt texnologiyalarini rivojlantirishga alohida e‘tibor qaratilyapti. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi PQ-358-son

„Sun‘iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori mamlakatda sun‘iy intellekt texnologiyalarini rivojlantirish va turli sohalarga joriy etishning muhim huquqiy asoslaridan biridir. Mazkur qarorda sun‘iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishni kengaytirish, ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish va zarur infratuzilmani shakllantirish bo‘yicha vazifalar belgilangan. Bu esa ta‘lim jarayonida, jumladan boshlang‘ich ta‘limda zamonaviy raqamli texnologiyalar va sun‘iy intellekt imkoniyatlaridan samarali foydalanish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi. Boshlang‘ich ta‘lim-o‘quvchilarga maktabdagi dastlabki bosqichda asosiy bilim, ko‘nikma va malakalarni beradigan ta‘lim bosqichi hisoblanadi. Boshlang‘ich sinflarda o‘quvchilarga o‘qish, yozish, hisoblash, fikrlash va atrof-muhitni anglash bilan bog‘liq dastlabki bilimlar beriladi. Yurtimizda ta‘lim sohasida juda ko‘p yangiliklar qilinyapti. Ta‘limda o‘quvchilarni yanada bilimli bo‘lishi uchun yangi o‘quv dasturlar, yangi foydali metodlar, sun‘iy intellekt va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish usullari ishlab chiqilyapti. Ayniqsa, sun‘iy intellekt, zamonaviy raqamli texnologiyalarining paydo bo‘lishi o‘quv jarayoni yanada qiziqarli yanada natijali bo‘lishiga hissa qo‘shyapti.

Asosiy qism: Sun‘iy intellekt- kompyuter tizimlarining inson aqliy faoliyatiga xos ayrim vazifalarni bajarish imkonini beruvchi texnologiyalar majmuasidir. Sun‘iy intellekt ma‘lumotlarni o‘qishi, savollarga xohlagan vaqt javob berishi, tushunilishi qiyin bo‘lgan mavzularni qiziqarli tarzda o‘rgatish xususiyatiga ega bo‘lgan eng kerakli vositalardandir. Sun‘iy intellekt o‘quvchilarga individual ta‘lim olish imkonini beruvchi vosita sifatida xizmat qilishi mumkin. Boshlang‘ich sinflarda sun‘iy intellektidan turli fanlarni o‘qitishda foydalanish mumkin. Masalan, ona tili va o‘qish savodxonligi darslarida matnlar asosida savollar yaratish, yangi so‘zlarning ma‘nosini tushuntirish va ijodiy topshiriqlar tayyorlash, mavzuga oid videodarslar ko‘rsatish mumkin. Matematika darslarida esa o‘quvchilarning bilim darajasiga mos misol-masalalar va mantiqiy topshiriqlar yaratishda sun‘iy intellektidan foydalanish mumkin. Hozirgi davrda ta‘lim sifatini oshirish uchun ko‘plab, har xil o‘qituvchi platformalar yaratilyapti. Masalan: boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun mo‘ljallangan matematika bo‘yicha tez va oson o‘rganishlari uchun yaratilgan „Ziyoli.uz“, „Educaplay platformasida yaratilgan interaktiv ta‘limiy o‘yin-Froggy Jumps: Boshlang‘ich sinf o‘quvchilar uchun-tabiiy fanlardan qiziqarli test“, „Wordwall-tezroq yangi darslarni yarating“, „Qalan.uz“ platformalari shular jumlasidandir.

Ziyoli.uz sun‘iy intellekt va moslashtirilgan ta‘lim imkoniyatlaridan foydalanadigan raqamli ta‘lim platformasi hisoblanadi. Bu platforma 1-sinfdan 11-sinfgacha bo‘lgan o‘quvchilar uchun mo‘ljallangan. Platformada sun‘iy intellekt yordamida o‘quvchining qanday o‘zlashtirishi har kun qancha vaqt shug‘ullanishi aniqlanadi va sun‘iy intellekt yordamida baholab boriladi. Bu platformada o‘quvchilar matematika, tanqidiy va mantiqiy fikrlash, xotolar ustida qiziqarli tarzda ishlab o‘zlarini rivojlantirishlari mumkin. Bu platformadan matematika darslarida foydalanish mumkin. Eng yaxshi tomoni o‘quvchilar uyda vaqtda ham bu platforma orqali mustaqil shug‘ullanishlari mumkin.

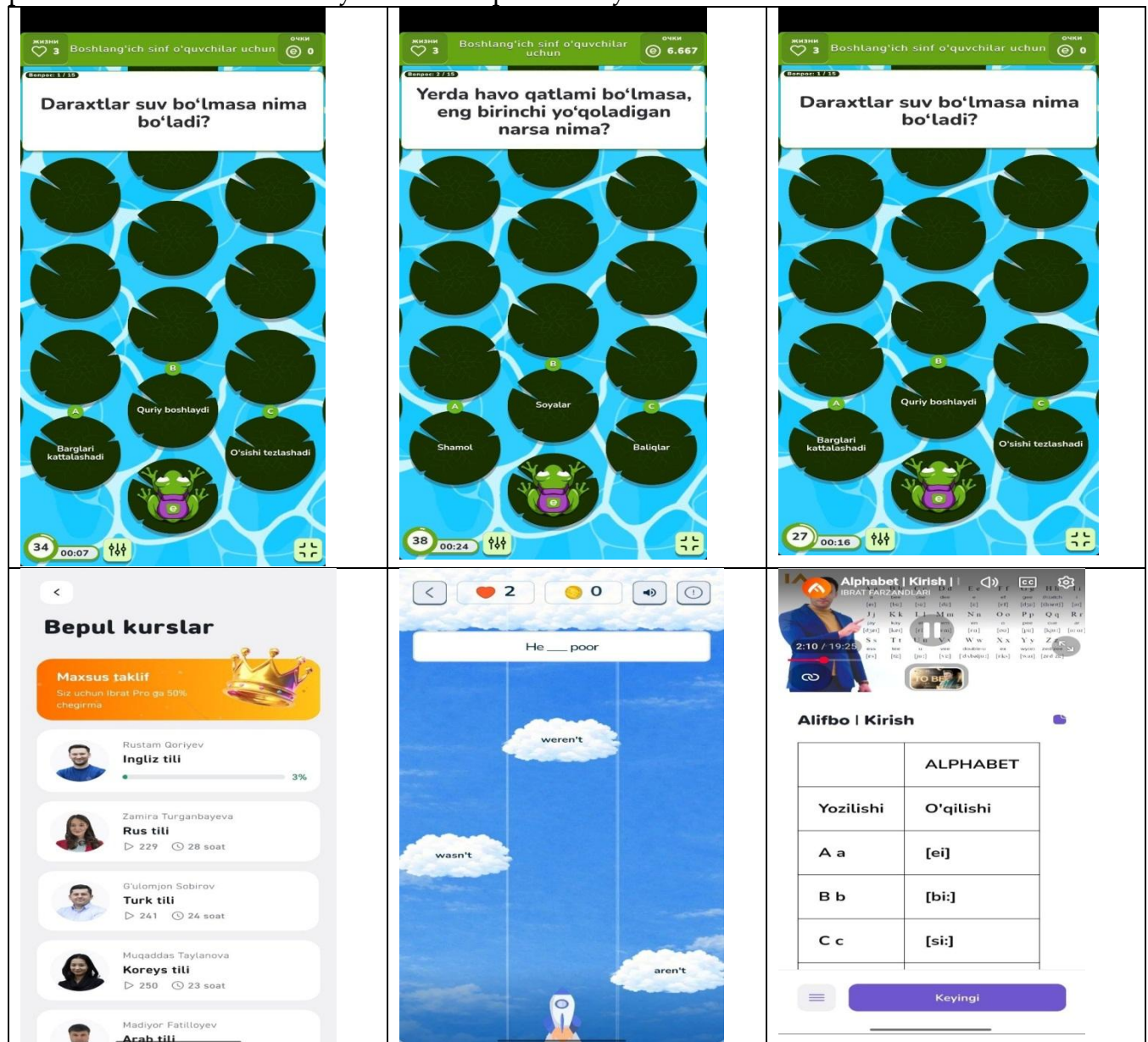

Educaplay platformasida yaratilgan interaktiv ta‘limiy o‘yin-Froggy Jumps: Boshlang‘ich sinf o‘quvchilar uchun-tabiiy fanlardan qiziqarli test va o‘yinlar majmuasi hisoblanib, o‘quvchilar savolga to‘g‘ri javob berib, qurbaqani oldinga harakatlantirishga asoslangan o‘yin. Savollar o‘simliklar va ularning hayoti, bargning vazifasi, daraxt va suv, yirtqich hayvonlar, tuxum qo‘yuvchi hayvonlar, sut emizuvchilar, yer va tabiat, quyosh va fasllar, havo, suv va tirik tabiat kabi mavzularni qamrab oladi. O‘yin orqali o‘quvchilar kuchli qiziqish bilan bu mavzularni tez va samarali o‘zlashtirib olishadi.

Masalan: daraxtlar suv bo‘lmasa nima bo‘ladi?

- a) barglari kattalashadi;
- b) quriy boshlaydi;
- c) o‘sishi tezlashadi.

O‘quvchi belgilangan vaqtda tog‘ri variantni tanlab bosadi va qurbaqasi oldingga yuradi. Oldinga yurgan qurbaqani ko‘rgan o‘quvchi esa qiziqib o‘yinni yana davom ettiradi. Bu o‘yin orqali bilim oladi ham savollarga tezkorlik bilan javob berish ko‘nikmasini oshirib boradi. Bu platformadan ta‘limda tabiiy fanlarni o‘qitishda foydalaniladi.

The image displays three screenshots of the 'Ibrat Farzandlari' platform interface. The top row shows a game titled 'Daraxtlar suv bo‘lmasa nima bo‘ladi?' (What happens if trees don't have water?). The game board features a grid of green circles with a frog character at the bottom. The bottom row shows three other screens: a 'Bepul kurslar' (Free courses) section with a list of courses, a 'He ___ poor' game with a rocket character, and an 'Alifbo | Kirish' (Alphabet | Introduction) screen with a table of letters and their pronunciations.

ALPHABET	
Yozilishi	O‘qilishi
A a	[ei]
B b	[bi:]
C c	[si:]

Ta‘lim sohasida talabalar, o‘quvchilari uchun „Ibrat Farzandlari“ platformasi ham alohida o‘ringa ega. Bu platforma orqali o‘quvchilar bemaolol uydan chiqmagan holda xohlagan chet tillarini o‘rganishlari uchun yaxshi imkoniyatlar beradi. Bu platformada har bir bosqich nazorat orqali bosqichma bosqich o‘zlashtirishni talab etadi. Har bir mavzu videodars orqali o‘quvchiga tushuntiriladi, mavzu yuzasidan mashqlar va mavzu yuzasidan mashqlar berib

imtihon qilib boriladi. 1-bosqichni yaxshi o‘zlashtirgan, test savollariga to‘g‘ri javob berib, yaxshi ball to‘plagan o‘quvchigina keyingi bosqichga otkaziladi. 1-bosqichdan o‘tmagan o‘quvchi 2,3-bosqichlarga o‘tkazilmaydi. Undan tashqari har bir mavzu uchun mustahkamlash uchun qiziqarli o‘yinlar ham mavjud.

Boshlang‘ich ta‘limda zamonaviy texnologiyadan foydalanish deganda elektron darsliklar va multimedia materiallari boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining mavzuni ko‘rish, eshitish va amaliy faoliyat orqali o‘zlashtirishiga yordam beradi. Masalan: ona tili darsida yangi so‘zlarni rasmlar, audio va videolar yordamida tushuntirish, matematika darsida esa misollarni interaktiv mashqlar orqali bajarish, o‘qish darsida esa biror bir hikoyani audio orqali tinglash yoki voqealar tasvirlangan videoni ko‘rish orqali o‘quvchilarning yangi mavzuni ancha yaxshiroq tushunishlariga va eslab qolishlariga yordam beradi. Boshlang‘ich ta‘limda sun‘iy intellekt platformalaridan foydalanish o‘quvchilarni dars jarayoniga faol jalb etishga yordam beradi.

Zamonaviy ta‘limda sun‘iy intellektdan to‘g‘ri foydalanish haqida adabiyotlar juda ko‘p. Bulardan Behruzбек Mutalovning „Ta‘lim jarayonini optimallashtirishda sun‘iy intellekt va kompyuter dasturlarining ahamiyati“ nomli kitobida sun‘iy intellektdan foydalanish zamonaviy ta‘limning asosiy tarkibiy qisimlariga aylanib ulgurganligi, ular nafaqat texnologik, metodik, didaktik va falsafiy jihatdan yangicha yondashuvlarni shakllantiradi. Bunday yondashuvlar raqamli avlod vakillari bo‘lgan o‘quvchilarni ehtiyojlariga mos keluvchi, ijodiy, interaktiv va ilg‘or ta‘lim tizimini barpo etish uchun poydevor bo‘lib hizmat qilishi aytib o‘tilgan.

Sun‘iy intellekt nafaqat maktab o‘quvchilari balki talabalar ta‘limida ham o‘z o‘rniga ega. Masalan: masofaviy ta‘lim talabalarni yashash joyidan turib ham o‘qish imkoniyatini yaratdi. Bu haqida Otaboyeva Feruza Toxirovna, Ergashev Jasurbek Abduraubovichning kitoblarida masofaviy ta‘lim afzalliklari haqida alohida ta‘kidlab o‘tilgan. Masofaviy texnologiyalardan foydalanib tashkil etilgan darslar talabalarning uydan chiqmay ta‘lim olish imkoniyatini yaratdi. Chekka qishloqlarda yashovchi, katta shaharlarga borib o‘qish imkoniyati bo‘lmagan talabalar uchun o‘qish va ta‘lim olishga yo‘l ochdi. O‘qish va ishni birga qo‘shib olgan pedagoglar esa ishdan ajralmagan holda ta‘lim olish imkoniga ega bo‘layotganliklari haqida alohida ta‘kidlab o‘tilgan.

Xulosa qilib aytganda, sun‘iy intellektdan boshlang‘ich ta‘lim jarayonida to‘g‘ri foydalanish ta‘lim sifatini oshirishga hizmat qiladi. Ta‘limda an‘anaviy darslar bilan birgalikda sun‘iy intellekt darslarini ham birgalikda fodalaniish o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini va o‘zlashtirishini oshirishga hizmat qiladi. Boshlang‘ich ta‘limda sun‘iy intelekt va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish albatta o‘qituvchiga ham o‘quvchiga ham manfa‘atli bo‘ladi, chunki oddiy zerikarli metodlardan ko‘ra hozirgi talabga javob beruvchi qiziqarli dars o‘quvchilar uchun qiziq va samarali bo‘ladi. Demak, raqamli texnologiyalar an‘anaviy ta‘limni to‘liq almashtirish vositasi emas, balki uni rivojlantiruvchi samarali pedagogik vosita sifatida qarashimiz lozim. O‘qituvchi raqamli vositalarni darsning maqsadi va mazmuniga mos ravishda tanlab, kerakli vaqtda ulardan metodik jihatdan to‘g‘ri foydalanganiganimizdayoq yuqori pedagogik natijaga erishishimiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Mirziyoyev.Sh.Rasmiy manba Lex.uz-PQ-358-son qaror.
2. Bekqulov.J.Sh.,I.Ibragimov „Sun‘iy intellekt asoslari“. 2019.
3. Olimjonova D. „Sun‘iy texnologiyalar asosida bo‘lajak boshlang‘ich ta‘lim o‘quvchilarini tayyorlash“.O‘zbekiston tadqiqotchilari.
4. Abdumutalov Behruzбек.M. „Ta‘lim jarayonini optimallashtirishda sun‘iy intellekt va kompyuter dasturlarining ahamiyati.Namangan 2025.
5. Акбаралиевна М.Д. Роль чтения в личностном развитии // Европейский журнал инноваций в неформальном образовании. – 2021. – Т. 1. – №. 2. – С. 138-141.
6. Акбаралиевна М.Д. Роль чтения в личностном развитии // Европейский журнал инноваций в неформальном образовании. – 2021. – Т. 1. – №. 2. – С. 138-141.
7. Akbaraliyevna M. D. A library culture in the world //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2020. – Т. 10. – №. 6. – С. 1351-1354.
8. Акбаралиевна, Муминова Дилафроз. «Библиотека — это высокая добродетель». Европейский журнал инноваций в неформальном образовании 2.5 (2022): 42-45.
9. Otaboyeva Feruza Toxirovna, Ergashev Jasurbek Abduraubovich.
„Boshlang‘ich sinflarda axborot texnologiyalari“.Toshkent Innovatsiya-ziyo 2024.